

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК
ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СЕКТОР «КАРПАТИКА»

26.10.90
м. Мукачево
[Signature]

Т Е З И

**НАРОДОЗНАВЧОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ, ПРИСВЯЧЕНОЇ 160-РІЧЧЮ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ТИВАДАРА ЛЕГОЦЬКОГО
26—27 ЖОВТНЯ 1990 РОКУ**

м. МУКАЧЕВО — 1990

Р.Офіцінський
/м.Ужгород/

Весняний народний календар у с.Хижа Виноградівського району

С.Хижа /народна орфографія - Гижі/ знаходиться в районі постійного контакту українців з угорцями і румунами. Виникнення села, за легендою, пов'язане з втечею селян-кріпаків в густі нетрі карпатського лісу. На південно-західній межі села проходить радянсько-румунський державний кордон, за яким знаходиться українсько-румунське с.Велика Тарна. Поряд розташовані села Виноградівського району - українсько-угорські - Гудя, Теково; українські - Новоселиця, Чорна.

На першу половину ХХ ст. народна пам'ять не зберегла коштовностей праслав'янських весняних гульбищ. Початок весни символізував /благівіщенський" /7 квітня/ хід богомільних односельчан до Бороняви /за 40 км/, де знаходилися чоловічий монастир. Одноденних прочан зустрічали церковним дзвоном придорожні села.

На квітень припадає й "цвітна" /вербна/ неділя. Сільський /"церкувник"/ пономар завчасу заготовляв на всю парафію "мицьку", "шутку" - лозу, верболіз і після освячення її попом роздавав прихожанам. В народній уяві "мицька" уособлює пишне зелене дерево і передає здоров'я, силу і красу людині й тварині. Тому існував звичай повінчувати своїх родичів із святом і трохи побити їх "мицькою", примовляючи: "Не я б'ю, а мицька" /інф.Палінчак Ірина, 63 р./ . Дивовижна "мицька" приборкує і природну стихію. Коли падає сильний град чи дощ "мицьку" кидають в /"шпор"/ піч і "буря розходитьься, як люди коло церкви" /інф.Палінчак Параска, 86 р./ . Цілющі китиці освяченої лози треба /"почапкати"/ з'їсти, бо після того грим ніколи не влучить у людину /інф.Клопотар Василь, 65 р./ . Обкурювали "мицькою" і дійки корови при запаленні.

Згідно 7-річного релігійного циклу святкували великдень. Жінки готують, "кошарки"- кладуть /"шовдиря"/ окорок, сир, крашені яйця, а в бесагу - дві паски. В неділю ранком, після освячення паски швидко розходилися по домівках, бо вважали: "Хто скоріше додому прийде, той буде газдою в тім році, а хто пізніше, той в тім році вмере" /інф.Шевцова Анна, 68 р./ . "Отеранник" /вишиваний

рушник/, яким накривали великодну кошарку, на час великої грози розвішували на огорожі, щоби застрахуватись від можливих збитків, завданих водою. В перший ранок великодня сільський ворожбит Молнар Василь /10 р. тому помер/ в своєму садку шукав кротів, на яких ворожив, аби корова давала жирніше молоко /інф. Маріцан Тереза, 56 р./.

В ніч на 1-е травня хлопці виставляли на хатах коханих "майфи" /гілки березові/, прикрашені різнокольоровими паперовими стрічками. Кожен парубок залишався до ранку сторожувати свою "майфу", щоби суперники не зірвали її і виставили свою /інф. Палінчак Параска, 86 р./.

На світанку дівчина могла побачити той знак приятні, любові, але могла і ледве відкрити двері, завалені "тернином" чи "деребанкою". Тоді вона швидко прибирала "деребанку" - "подяку" хлопців, котрі сердились на неї і давали свіжий привід для сусідських пересудів /інф. Ківер Марія, 55 р./.

В ніч же на Дріїв день /6 травня/ забобонні люди самі клали "деребанку" на двері хліва, щоби вночі "бусурканя" /відьма/ не зайшла всередину і не лишила корову, вівцю чи козу молока. Вночі заміжні жінки йшли в ліс ворожити. Там догола вони роздягалися і шукали квітку любичень, з якою ворожили на майбутнє щасливе сімейне життя своїх дітей. Сільські хлопці підглядали й інколи їм вдавалось викрасти одяг на викуп за "паленку" /горілку/. Побутовував звичай дозволеного лесбіянства, "коли баба на бабу скакала" /інф. Палінчак Параска, 86 р./.

який водночас уособлював те, що корова за літо обов'язково нагуляє теля. В нічній крїївській темряві хлопці непомітно знімали ворота в садибах, де були незаміжні дівчата, і відносили далеко, що одразу не знайдеш. Вдень обливалися з посудин водою, а то й просто біля однієї з двох сільських ^{ого}церквей. Цього дня на толоці мішали овець і міряли молоко. Вівчар при допомозі посудин-мірниць визначав кількість молока і встановлював тривалість та черговість для кожного газди доїти овець і брати молока для особистого ужитку /на виробництво сиру/.

Під час міряння молока траплялися хитрі господині, що непомітно з-під слідниці виймали приховану посудину і доливали воду у своє молоко /інф. Палінчак Параска, 86 р./.

Практикувалось наймати підпасичів-підлітків до худоби в сусідньому селі Велятині /за 8 км/, а своїх хижанських, охоче віддавали в найми у Гудю /за 6 км/.

Після обіду ішли орати бідним, адже до Юрія всі повинні були завершити весняні польові роботи. Вечером веселилася молодь. "Гудаки" /музики/ грали невтомно і хвацько коломийки, волоський танець. Піст, що закінчився на великдень, розпочинався лише по "святій" неділі /на 50-ий день по великодні/.

П. П. Ференц
/м. Ужгород/

Традиційне боднарство гуцулів долини р. БІЛА ТИСА початку ХХ ст.

Боднарство гуцулів Рахівщини – одне із малодосліджуваних ремесел. Його поширенню сприяла сама природа і особливості господарського заняття місцевого населення. Господарсько-культурний тип скотарів-землеробів з його особливими формами відгінного полонинського скотарства сприяв розвитку місцевого боднарства.

Торгові зносини гуцулів Рахівщини з долинянським населенням Закарпаття не відзначалась особливою активністю. Потреба в гончарному посуді лише частково покривалась косівськими майстрами. Виробництво молочних продуктів на полонинах і транспортування їх у село потребувало багато дерев'яного посуду. Його виготовляли з дерева боднарі, яких в кожному селі було по 8-10. Боднарське ремесло відіграло важливу роль. Без його достатнього розвитку не могло б нормально функціонувати основне господарське заняття гуцулів – скотарство.

Для скисання свіжого молока і виділення сметани користувались 10-12 літровою посудиною – геліткою. Для зберігання кислого молока і бринзи використовували бочки, берилки /16-17 л/, бербениці /32-34 л/. Бербениця – міцна судина, в якій перевозили молочні продукти з полонин. Збирання сиру проводили в широких путерах, масло збивали в колотівках. Для транспортування малої кількості молока, сметани, урди, бринзи використовували коновки.

Виготовлення судини починалось із заготовки матеріалу. Підбирали його за фізичними якостями. Деревина повинна бути без сучків, не кремениця, її волокна обов'язково мають бути направлені за сонцем, вона має бути не дуже товста, не крехка. Колоду